

А.М.Ращенко та ін. - К.: КНУБА, 2007. - 92с.

3. Корнієнко М.В. Основи і фундаменти. Навчальний посібник. - К.: КНУБА. 2003. - 110с.

4. Клименко Є.В., Доровєєв В. С. Будівельні конструкції: навч. посіб./ За ред. Клименка Є.В.-К.:»Центр учбової літератури», 2012.-426 с.

5. Зоценко М.Л. Інженерна геологія. Механіка ґрунтів, основи та фундаменти. – Полтава: ПНТУ, 2004. – 568 с.

6. Бойко І.П. Основи і фундаменти. КНУБіА, науково-технічний збірник. Випуск 31, 2007-2008.

*Волосянко І. В.,
старший викладач
кафедри перекладу та філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
аспірантка
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені В. Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СУТІСНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В СУЧАСНІЙ ПРОЗІ ПРО ВІЙНУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Літературу – це не тільки мистецтво слова, а й могутній засіб людинотворення; вона є також незамінним фактором соціалізації, індивідуалізації та ідентифікації особистості. Англійський вчений Ентоні Сміт, досліджуючи сукупність різноманітних «ідентичностей», вказує на те, що основою всіх «ідентифікацій» є – національна ідентичність [9].

Аксіальна тотожність людини – національна, саме вона визначає характер, психологію народу, його менталітет. У той час, коли науковці самодостатніх, державних націй світу про-

блемі свого менталітету приділяли значну увагу, то питання ментальності українського народу в умовах СРСР перебувало у площині так званого замовчування. У 90-их роках ХХ ст., цю проблему теж не достатньо глибоко бралися вивчати та досліджувати українські вчені, бо все ще перебували в полоні ідеологем боротьби з українським буржуазним націоналізмом, яким їх лякали впродовж 70-и років. Питання ментальності й національного менталітету виявилися доволі складними. Ю.В. Візниця в статті «Національна ментальність та риси її українського виміру» не випадково зазначає: *«Проблема неупередженого дослідження феномену національної ментальності була завжди актуальною та складною, виходячи з складності та багатозначності самого об'єкта дослідження аж до констатації перебування його (об'єкта дослідження) за межами пізнання раціональними методами»* [1,с.15]. Ба більше, поняття ментальності прийшло на зміну уявленням про «психологію епохи» і «психологію нації», а це створило ще одну суттєву перешкоду й у трактуванні, й у розумінні відповідних термінів.

Війна – реалія сьогодення значною мірою «відкоректувала» не тільки життя українців, а також їхню національну свідомість. Читачі української книги, і дослідники сучасної української прози про війну на Сході України зауважують «оприявлення» теми пробудження ментальності, національної самості українців на лінії вогню, і по обидва боки фронту (Л. Капелюшний «Дике поле», С. Жадан «Інтернат», Ю. Ілюха «Східний синдром», С. Лойко «Аеропорт»); прослідковується домінування україноцентричних векторів у суспільному та громадянському житті українців.

Процес національного ототожнення, пробудження ментальності відбувається також і за допомогою читання, своєрідного комунікативного акту між автором та реципієнтом через художній твір. Література відноситься до сфери людського духу, *«а безнаціональних культур не існує, то говоримо про національно-духовну ідентифікацію(в іній термінології – національну емпатію (вчування)). Під нею ми розуміємо підсвідомо-свідо-*

мий процес ототожнення індивідом себе із текстуальними суб'єктами та об'єктами як зразками, в результаті якого формується національна ідентичність цього індивіда» [4, с. 22]. Іншими словами автор може сугерувати читачеві через систему певних образів, що наявні у творі образи-втілення національної ментальності через призму культурних та історичних персоналій, релігійні ідеї, міфологічну символіку, легенди тощо [4].

Любомир Сеник розглядаючи питання дефініцій національної ідентичності у сфері літератури, зазначає наступне *«...національна ідентичність» стосовно літератури – це збереження найсуттєвіших національних ознак: мови, психології, мислення, способу буття, звичаїв, релігії, осмислення сучасного і минулого у світлі національних ідей, послідовне (або й стихійне) відстоювання політичних, культурно-духовних прав нації, державності як єдино можливої форми нормального існування національної спільноти для її самоствердження, життєдіяльності й розвитку» [8, с.47].* Менталітет – це своєрідний характер народу, який формується від час перетворення народності в народ, а згодом нації звичайної (недосконалої, аморфної, з певних причин ніби зупиненої у своєму висхідному розвитку) – в націю політичну, яка здатна самоусвідомлювати себе цілісністю, цінністю й неповторністю. Політична нація вважається найвищим ступенем розвитку народу.

На відміну від політичних доктрин чи ідеологічних конструкцій, які реалізуються як уже завершені й осмислені певним типом сприйняття системи, ментальність – це насамперед дух культурної спільноти, який у своєму ядрі залишається незмінним. Це означає, що ворожа пропаганда чи погане родинне або суспільне виховання, зокрема й бездержавність народу здатні ввести національну ментальність у стан своєрідного летаргічного сну, проте викоринити її неспроможні жодні чинники. У багатьох вчених-етнологів трапляється думка, що українці флегматичні, терплячі, як воли, добрі, готові швидше віддати своє, аніж відібрати чуже. Проте подібна поведінка стосується побутових реалій. Коли ж викає воєнна загроза, кращих воїнів,

ніж українці, годі знайти. У подібній ситуації вже не існує терплячості, рабського духу, здатності все прощати й забувати.

Гострий розум, кмітливість, феноменальне почуття гумору є питомо українськими рисами ментальності, що демонструють внутрішню силу й духовну красу народу. Водночас типові національні складники ментальності виражають не стільки індивідуальні риси характеру окремого представника нації, скільки проявляють колективне свідоме й підсвідоме народу. Величезний набір окремих ментальних рис проявляється в національній мові (вербальній культурі суспільства), мові жестів, у віруваннях, побутовій поведінці, звичаях. Архаїчні національні структури (архетипи, міфи) завжди характеризуються властивими для певної нації формами міфологічного світосприйняття навколишнього світу, розуміння таких абстрактних понять, як честь, порядність, відповідальність, жертвність, любов.

Михайло Грушевський вважав, що в своєму осерді українці мають західноєвропейський тип ментальності, який дуже сильно відрізняє їх від росіян, яким притаманний тип східний, що характеризується хитрістю, віроломством, домінантою матеріального над духовним. Із цієї причини між українцями та росіянами ніколи не було й не буде повного порозуміння. Тим часом, генетично передані предками риси української ментальності завжди виявлялися значно ліберальнішими, цивілізованішими й гуманнішими, ніж ті, які їм нав'язувалися ззовні окупантами, поневолювачами й колонізаторами. Саме з цієї причини навіть поневолений український народ ніколи не почувався невільником чи рабом. Водночас наша нація могла віками знаходитися під ігом різних держав, проте щоразу надавала можливість ідентифікувати свою приналежність до неї за певним «зовом» духу, коли тільки виявлялась щонайменша загроза її існування.

Самоідентифікація як і ментальність завжди були в епіцентрі уваги передових філософів та вчених всього світу, в усі часи (Цицерон, Платон, Аристотель, Сократ, І. Кант, А. Шопергауер). Значення самоідентифікації, менталітету для існування, розвитку кожного народу важко переоцінити. Це потужний на-

цієконсолідуючий чинник, що може згуртувати народ, зробити його одним цілим організмом, що працюватиме на спільне благо – добробут всіх українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Візниця Ю. Національна ментальність та риси її українського виміру. *Соціологія*. 2010. С. 13 – 19.
2. Дем'яненко В. Ментальні характеристики політичної свідомості українців. *Людина і політика*. 2001. № 1.
3. Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. Дрогобич: ВФ «Відродження», 1992. 176 с.
4. Іванишин В. Іванишин П. Методичний посібник для студентів та вчителів. Дрогобич: ВФ «Відродження», 2003. 176 с.
5. Ілюха Ю. Східний синдром. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 238 с.
6. Капелюшний Л. Дике поле. Київ: Видавництво «Український пріоритет», 2017. 472 с.
7. Лойко С. Аеропорт: роман. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2016. 374 с.
8. Сенік Л. Національна ідентичність української літератури в умовах тоталітаризму: 30-ті роки і пізніше (проблема літературної опозиції) // *Літературознавство: Матеріали III конгресу Міжнародної асоціації українців*. Київ: 1996. С.44–51.
9. Сміт Е. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 224 с.
10. Жадан С. Інтернат: роман. Чернівці: Меридіан Черновіц, 2017. 336 с.